

Zgodovina konceptov

oseba – sebstvo – identiteta

Marcel Mauss (1872-1950),

Une catégorie de l'esprit humain: la notion de personne celle de "moi"
(*Kategorija človeškega duha: ideja osebe, ideja sebstva*) (1938):

V vseh kulturah poznajo razmerja med govorcem in objektom, o katerem subjekt govori: ideja 'mene', sebstva (self, moi) verjetno povsod obstaja, vendar se ne izraža nujno z izrazi 'jaz', 'mene'.

Stari Rim - persona in pravo

persona = maska: nosilka statusa in odgovornosti, ki jih definira pravo.

Povezana je z družbenimi vlogami, ki so dovoljene nosilcu določenega rojstnega imena. Ime in status, ki označujeta osebo, sta zunanja njeni 'naravi'. Za masko se ne skriva nič – maska razglasha, kdo in kaj je njen nosilec. Po Maussu bi bilo napak predpostavljati, da se je masko doživljalo kot pritisk družbenih zahtev oziroma zahtev, ki jih določa status državljana, na nekakšno notranjo osebnost ali etično substanco.

O občutku notranjega življenja govorita šele razsvetljenje in moderna pojmovanja sebstva.

Razsvetljenje in moderna

Moderno pojmovanje sebstva poudarja torej človekovo sposobnost, da samega sebe opazuje, ocenjuje, se nadzoruje.

Odtujeno sebstvo, ki je podrejeno avtoriteti Drugega:

- po Rousseauju (1712-1778) zakonodajalcu
- po Schillerju (1759-1805) kulturi
- po Freudu (1859-1939) Imenu Očeta.

Ti koncepti pojasnjujejo,

- kako zaznavamo sebe kot celoto,
- željo po identifikaciji s tem drugim, ki je gospodar.

V obdobje vzpona krščanstva se politično in pravno definicijo dopolni z moralnim pomenom - vestnost, neodvisnost, avtonomnost, svoboda in odgovornost.

Delovati kot oseba pomeni predvsem raziskovati lastno vest

Mauss govori o počasnem, vendar dramatičnem razvoju od ideje človeka, oblečenega v status, k ideji Človeka kot bitja s skrito notranjo naravo.

Z vzponom krščanstva je *biti oseba* (sebstvo) abstraktna pozicija etičnega dojemanja sebe, ki leži izza javne maske

Subjekt razsvetljenstva in državljanstvo:

Deklaracija o pravicah človeka (1789) določa pravice človeka kot *državljana*:

s francosko revolucijo se vzpostavi koncept državljanstva, ki ne zahteva absolutne lojalnosti in poslušnosti monarhu, ampak zmožnost subjektivacije in vzpostavljanja novih oblik intersubjektivnih in intrasubjektivnih razmerij; demokratična suverenost zahteva simbolno enakost vseh državljanov, ker so vsi nominalni izvor avtoritete, hkrati pa so tej avtoriteti podrejeni.

V nasprotju s starim Rimom so tu vsi rojeni svobodni in enaki, svoboda in enakost sta notranji lastnosti.

Za tak koncept državljanstva sta nujna dva pogoja:

- simbolni red pravic in
- moderno pojmovanje sebstva kot notranjega glasu narave

Državljan je človek, ki uživa svoje naravne pravice, uživanje teh pravic pa omogoča polno realizacijo njegove individualne humanosti. Državljan je subjekt v nastajanju, postajanju - sebstvo je potencial, možnost, nikdar dokončan projekt.

Nedokonč(a)nost sproža potrebo po dokončanju - biti oseba sproži neusmiljeno težnjo po samospoznavanju, izražanju samega sebe.

Status, pravice in odgovornosti, vezane na državljanstvo, so konstitutivni del sebstva, subjektivitete – so vir travmatičnega neskladja med impulzi predpostavljene notranje narave in zahtev zunanje realnosti.

Simmel (1858 –1918) v začetku 20. stoletja: moderni človek se v soočenju z družbenimi prisilami bori za ohranjanje avtonomije in individualnosti, upira se potlačevanju in uničenju, s čimer mu grozijo družbeno-tehnoloških mehanizmi.

Moda kot način, kako notranja občutja, intimni jaz skriti pred svetom

- podobno kot pravo si prisvaja le tiste plati življenja, ki so obrnjene k družbi,
- človek z njo dokazuje svojo pokorščino družbenim normam,
- s tem pa dobi možnost, da svobodo obrača k svojim notranjim platem.